

Есенова Қалбике Өмірбайқызы
Әмірбекова Айгүл Байдебекқызы

ЛИНГВОФИЛОСОФИЯ

ғылыми монография

Есенова Қалбике Өмірбайқызы
Әмірбекова Айгүл Байдебекқызы

ЛИНГВОФИЛОСОФИЯ

ғылыми монография

Алматы, 2019

ӘОЖ 80/81 (035.3)
КБЖ 81.2 – 5

Е 79

*Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің
Ғылыми кеңесі баспаға ұсынған 07.03.2018 ж. №6 хаттама*

Есенова Қ.Ө., Әмірбекова А.Б.

**Е 79 ЛИНГВОФИЛОСОФИЯ: ғылыми монография/ Қ.Ө. Есенова,
А.Б. Әмірбекова. – Алматы: ИП «Балауса». – 2019. – 250 б.**

ISBN 978-601-7984-17-5

Бұл кітапта тіл мен ойлау арақатынасынан туындаған лингвистикалық мәселелерді анықтау мақсатында пайда болған лингвофилософия саласы туралы жан-жақты мәлімет беріледі. Онда лингвофилософияның пән ретінде қалыптасуы, зерттеу нысаны мен мақсат-міндеттері, қарастыратын өзекті мәселелері қарастырылады, тіл болып жарыққа шыққанға дейін санада болатын ойлаудың иерархиялық сатылары мен түрлері анықталады. Шетелдік және отандық лингвофилософтардың тұжырымдамалары жіті талқыланады.

Бұл еңбек магистранттарға, жоғары оқу орнының филолог мамандарына, студенттерге, оқытушыларға, тіл ғылымымен айналысатын ізденушілерге арналады.

ӘОЖ 80/81 (035.3)
КБЖ 81.2 – 5

© Есенова Қ.Ө.,
Әмірбекова А.Б. 2019
© ИП «Балауса», 2019

ISBN 978-601-7984-17-5

КІРІСПЕ

Халық философиясы тарихының тәуелсіз мемлекет үшін маңызы аса зор. Өйткені өзінің жеке философиясы болмаған елдің дербес рухани тұрмыс пен өркендеуге мүмкіндігі болмай, бөгде тектік факторларға тәуелділігі күшейе түседі. Ұлттық философия тарихы – жүйелілік ілім, ол философияның бір бөлігіне дәлірек айтқанда, тарих философиясына жағатады. Ежелгі заамнан өмір сүріп келе жатқан түркі тайпалары негізінде қалыптасқан іргелі халықтардың бірі қазақтар ғасырлар бойында жазба мәдениеті болмаса да, ауызша әдіспен өзінен тән бай рухани мұра жасай білді. Ал жазба әдебиет пайда болғаннан кейін бұл мұра өте үлкен қарқынмен дами отырып, әр қилы ерекшеліктерге толы күрделі тарихи жолдардан өтті. Осы рухани мұра жүйесінде қазақтың ертедегі философиялық элементтерінен бастап, қазіргі заманғы толықан философиялық теориясын түгелдей қамтитын ұзақ та жемісті философия тарихы мол орын алды. Оның негізгі бағыттары ретінде тұрпайы-диалектикалық ойларды, дүниеге шынайы түрдегі көзқарасты, дінді тану және басқа да еркін ойлау процестерін, адамгершілік мәселелер мен адам туралы ілімдерді, күш көрсетпеу идеясы және оның күш көрсету саясатына қарсы бағыттарды насихаттауы, тағы басқа мәселелері болды.

Ақындар мен жыраулар, саясаткерлер мен батырлар, хандар мен қолбасшылар, айтыскерлер мен ертекішілер, билер мен серілер – бәрі де өздері өмір сүрген заманның объективті құбылыстарын тілге тиек, ойға өрнек етіп, әр түрлі деңгейде, бірақ жалпы алғанда жартылай даму тенденциясы шеңберінде қазақ халқының қоғамдық саяси, мәдени, сайып келгенде, философиялық ойлау жүйесінің құрылымын жасады. Олар шынайы реализм, бітімнің негізгі жақтары еркін ойлау, деистік және пантеистік көзқарастар, адамгершілік, ізгілік, имандылық, зорлық-зомбылыққа қарсы күресу, құқықтық саяси және философиялық жақтары, мемлекет, қоғам, жеке адам мәні, тағы басқалар еді.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
I Лингвифилософия ғылымының қалыптасуы мен дамуы	
1.1 Лингвифилософия ұғымына жалпы шолу	5
1.2 Тіл философиясының зерттелуі	12
1.3 Тіл мен ойлау	26
1.4 Ойлау стилі және оның тұлғалану үрдісіндегі ықпалы	30
1.5 Тіл мен таңба	42
1.6 Тіл философиясындағы таным мәселесі	50
1.7 Лингвифилософияның зерттеу нысаны – ұғым	56
1.8 Ұғымның коммуникативтік аспектісі	101

II. Қазақ лингвифилософиясы

2.1. Тіл және халықтың ойбейнесі	128
2.2. Дүниетаным – ойдың лингвифилософиялық көрсеткіші	136
2.3. Символ – ойдың рухани-материалдық таңбасы	150
2.4. Мифтік дүниетаным. Олардың тілдік көрінісі	165
2.5 Қазақ танымындағы философиялық ұғымдар	178

III. Қазақ данагөйлерінің нақыл сөздері

3.1 Арғы қазақ философиясы	201
3.2. Түркілік орта ғасыр философиясы	205
3.2.1 Қорқыт ата жырларының философиялық мәні	205
3.2.2 Әл-Фараби философиясы	208
3.2.3 Жүсіп Баласағұн философиясы	210
3.2.4. Махмұд Қашқари философиясы	213
3.2.5. Қожа Ахмет Иассауи философиясы	216
3.3. Қазақтың төл философиясы	223
3.3.1 Асан қайғы философиясы	227
3.3.2 Үш пайғамбар философиясы	230
3.3.3 XIX ғасырдың сөз сүйлейлері	235
Қорытынды	239
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	241

Есенова Қалбике Өмірбайқызы
Әмірбекова Айгүл Байдебекқызы

ЛИНГВОФИЛОСОФИЯ

ғылыми монография

Компьютерде беттеген Шарбан Айтмұхұшева
Мұқабасын көркемдеген Сержан Қасымов